

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

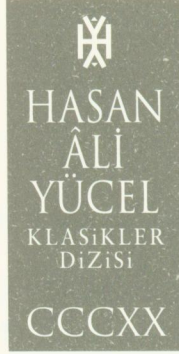
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MARTIN LUTHER

DOKSAN BEŞ TEZ
(LATİNCE - TÜRKÇE)

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN: C. CENGİZ ÇEVİK

MARTIN LUTHER

DOKSAN BEŞ TEZ

(LATİNCE - TÜRKÇE)

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN:
C. CENGİZ ÇEVİK

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

MARTIN LUTHER
DOKSAN BEŞ TEZ
(LATİNCE - TÜRKÇE)

ÖZGÜN ADI
XCV THESES

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN
C. CENGİZ ÇEVİK

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
HANDE KOÇAK

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MUSTAFA AYDIN

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, OCAK 2018, İSTANBUL
II. BASIM, MART 2018, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-309-9 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 22826

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

Sunuş

Martin Luther'in Yaşamı ve Reform Mücadelesi

McGiffert'in *Martin Luther: The Man and His Work* adlı eseri (New York, 1911) "Büyük adamların bizim övgümüze ihtiyacı yok, bizim onları bilmeye ihtiyacımız var," cümlesiyle başlar. On altıncı yüzyılda verdiği mücadeleyle Protestan Reformu'nu başlatan Alman keşiş Martin Luther de (1483-1546) tarihteki o büyük adamlardan biridir.

10 Kasım 1483'te günümüz Almanya'sının güneydoğusunda Eisleben kasabasında doğan Martin Luther, köylü ve varlıklı bir aileye mensuptu. Madencilik işiyle meşgul olan babası Hans Luther ailesini Eisleben'dan Mansfeld'e taşıdı. Hans, oğlu Martin'in avukat olmasını istiyordu, bu yüzden eğitimine önem verdi. Martin beş veya yedi yaşındayken Magdeburg'a götürülerek orada bir okula yazdırıldı, orada sadece Latince değil, *On Emir*, *Rabbin Duası*, *Havarilerin İncası*, sabah ve akşam duaları gibi çeşitli dini metinler üzerine eğitim gördü. 1498'te Eisleben'a dönen Martin Luther gramer, retorik ve mantık alanlarında eğitim görmeye devam etti. 1501'de Almanya'nın en seçkin üniversitelerinden biri olan Erfurt Üniversitesi'ne girdi, üç yıl sonra gramer, mantık, retorik ve metafizik alanından mezun oldu. Akademide daha da ilerlemesinin önü açılmıştı, tıp, teoloji veya babasının arzuladığı hukuk üzerine çalışabilirdi. Nitekim aynı dönemde *Corpus Juris Canonici*'nin [Kanon

veya Kilise Hukuku Külliyyatı] bir kopyasını ve başka önemli hukuk metinleri yayımlamıştı.

Yaklaşık altı ay sonra, 17 Temmuz 1505'te hukuk çalışmayı bırakarak Erfurt'ta 1256'da kurulan Augustinusçu Keşişler Tarikatı'na girdi. Peki bu ani değişimin nedeni neydi? Kendisinin sonradan anlattığına bakılırsa, Stotternheim köyü yakınlarında şiddetli bir fırtınaya yakalandı ve ölüm korkusuyla, fırtınadan kurtulursa keşiş olacağına dair yemin etti. Fırtınadan kurtulan Luther bütün hukuk kitaplarını sattı, parasını fakirlere dağıttı ve verdiği sözü tutarak keşiş oldu. Muhtemelen bunun tesadüf olmadığını, Tanrı tarafından keşiş olmaya yönlendirildiğini düşünüyordu. Babası, oğlunun avukatlıktan vazgeçip keşiş olmasından büyük üzüntü duyduysa da, Luther Cehennem'den ve Tanrı'nın öfkesinden korkarak keşiş yaşamı sürmesinin, kendisini uhrevi kurtuluşa erdireceğini düşünüyordu. Bununla birlikte Luther'in bağlı olduğu tarikatın on beşinci yüzyılın ikinci yarısında iki kola ayrıldığını, bir kolun tarikatın temel öğretisine bağlı kalınmasını, yenilikçi olarak değerlendirebileceğimiz diğer kolunsa, temel ilkelerden uzaklaşma pahasına, öğretide birtakım iyileştirmeler yapılmasını savunduğunu belirtelim. Luther'in Erfurt'ta katıldığı manastır, temel öğretiye bağlı kalınmasını savunuyordu, başka deyişle Luther'in daha sonra Protestan Reform'unun önünü açan, Hristiyanlığın temel öğretisine geri dönme fikrinin kaynaklarından biri de bu tarikatıdır.

Luther, kısa bir çömezlik evresinden sonra, tarikatta yükselerek bir yıl içinde kıdem göstergesi olarak adak adamaya hak kazandı, bir yıl sonra da papaz oldu. Ancak artık sadece bu tarikatta münzevi bir yaşam sürmek istemiyordu, akademik kariyerine devam etmek için 1507'de Erfurt Üniversitesi'nde teoloji çalışmaya başladı. Bir yıl sonra Wittenberg'deki Augustinusçu manastıra geçti, aynı dönemde 1502'de kurulan Wittenberg Üniversitesi'nde

teoloji çalışmaya devam etti. Bir yıllık eğitimden sonra hem Kutsal Kitap üzerine yaptığı çalışmayla Bakalorya, hem de ondan daha yüksek seviyedeki Sententiarius derecesi aldı. 1509'un sonbaharında Erfurt'a geri döndü. 1510 sonbaharı ile 1511 ilkbaharı arasındaki dönemde doktora derecesindeki teoloji çalışması bölündü, manastırdaki kardeşlerinden biriyle Roma'daki bir Katolik kilisesi konferansına delege olarak katılma imkânını buldu, burada Katolik rahiplerin nasıl yozlaştığına bizzat şahit oldu. Almanya'ya dönünce Wittenberg Üniversitesi'ne kaydoldu, 1512'de doktorasını alıp üniversitede teoloji profesörü oldu, öte yandan aynı yerdeki manastırda yönetici yetkileriyle donatıldı. Bu, Luther'in hem üniversitede *Kutsal Kitap* üzerine ders verdiği, hem de teolojik metinlerini yayımladığı dönemdir. Verdiği derslerin içeriğiyle çok az şey biliyoruz, ancak derslerinin yayımladığı metinlerle tematik açıdan paralel gittiği söylenebilir. Genel olarak *Mezmurlar*, Aziz Pavlus'un Romalılara, Galatyalılara ve İbranilere mektuplarıyla ilgili dersler vermiştir.

Üniversitede ders vermeye devam ettiği 1517 yılında, Luther Hristiyanlık tarihinin kırılma anlarından birinin merkezinde yer aldı. Luther'in daha sonra, 1541 yılında yazdığına göre, 1517'nin Ocak ayında Seçici Prens tarafından, Şato Kilisesi'ndeki, adanmışlığın yıl dönümü için düzenlenen törene davet edilince endüljansları eleştirmiş, bu yüzden Dük Frederick'in tepkisini çekmişti. Buradaki vaazının temelinde, yürekten Tanrı'ya bağlanmayan bir insanın kiliseye bağlanmasının anlamsız olduğu düşüncesi bulunuyor, buna bağlı olarak endüljans uygulaması eleştiriliyordu.

Peki, Luther'in karşı çıktığı endüljans nedir? Türkçe literatüre “endüljans” olarak geçen Latince “indulgentia” kelimesi klasik dönemde “hoş görme, yumuşak davranma, yakınlık, düşkünlük”, ileriki dönemlerde ise buna ek

olarak “verginin hafifletilmesi, silinmesi, cezanın silinmesi, bağışlanması” anlamında kullanılmıştır. Roma Katolik Kilisesi literatüründe ise günahların karşılığı olan cezaların hafifletilmesi veya bağışlanmasıdır. Ancak bu noktada endüljansın vaftizle karıştırılmaması gerekir, vaftiz Âdem ile Havva’dan gelen ilk suçun (culpa) ve ona bağlı olan ebedî cezanın (poena) silinmesidir, insan vaftiz yoluyla suçlu durumundan çıkarak, Tanrı’nın ihsanı olan sevgiye mazhar olur ve bu tekrarlanmayan bir ayindir. Vaftizden sonra işlenen ölümlü günahı, insanı yeniden suçlu durumuna düşürür, ancak yaygın kabul gören Orta Çağ teolojisine göre, Tanrı insana, bir kez daha suçlu durumundan kurtulma şansı verir, bu, Aziz Hieronymus’tan itibaren yaygın kullanılan bir deyişle, gemi enkazında (günahta) tutunulacak ikinci kalastır. Bunun için kişi, din adamları huzurunda yapılan bir ayinle tövbe ettiğini göstermek zorundadır. Yapılan ayine “Sakramental Tövbe” veya daha basitçe “Tövbe Ayini” anlamında “Poenitentia Sacramentalis” denir.¹ Sakramental Tövbe üç aşamadan oluşur: (1) İşlenen günahlardan ötürü pişmanlık duyma, (2) bir rahibin huzurunda günah çıkarma ve (3) günahların ağırlığına bağlı olarak bir rahibin huzurunda geçici bir cezayla kefarete ödeme. Sakramental Tövbe, vaftizden farklı olarak tekrarlanabilir olsa da onun kadar güçlü değildir, sadece günah suçunu silerken, Tanrı’nın vereceği ebedî cezayı geçici, dünyevi cezaya dönüştürür, böylece bu ayinden çıkan kişi azaltılmış cezasını hayatta çekerek ondan tümüyle kurtulma olanağını bulur. İşte, endüljans da bu noktada adeta Sakramental Tövbe’nin tamamlayıcısıdır.

Endüljans Hristiyanlık tarihinde ilkin üçüncü yüzyılda şehit olmayı göze alanlara ve esir düşen itirafçılara, daha

1 Bu noktada poenitentia teriminin “ceza” anlamındaki poena kelimesinden geldiğini ve “pişmanlık” anlamında da kullanılabileceğini belirtelim, dolayısıyla bu ayinin isim olarak hem tövbe, hem pişmanlık, hem de kendisinden kurtulma anlamında günah ayini olduğu düşünülmelidir.

sonra işkence altında inancını reddeden günahkârlara uygulanmıştır. Kişi özel bir dua ederek, belirlenmiş kutsal bir mekânı ziyaret ederek ya da hayır işleri yaparak endüljans hakkını kazanır, böylece günahlarının karşılığı olan “geçici” cezaları bağışlanırdı. Ancak Orta Çağ’ın sonuna doğru endüljanslar suistimal edilmeye başlamış, özellikle de din adamlarının para karşılığında insanların günahlarını bağışladığı, bir kazanç kapısı olarak görülmüştür. Nitekim Luther’in çağı da bunun önemli bir örneğine tanıklık etmiştir, 1515 yılının sonlarında Papa X. Leo (1475-1521) Almanca konuşulan topraklarda endüljans dağıtımı için yetki vermiş ve bu endüljanstan elde edilecek gelirlerin Roma’daki Aziz Petrus Bazilikası’nın yeniden inşasında kullanılacağını açıklamıştır. Günahların bu yolla bağışlanması bir yana, Luther’in 86. Tez’deki tespitinde de görüleceği üzere, herkesten daha zengin olan Papa’nın, Bazilika’yı günahlarından kurtulmak isteyen fakir Hristiyanların paralarıyla inşa etmesi de Luther’in kabul edemeyeceği bir durumdu.

İki yıl sonra, 1517’de Mainz Başpiskoposu Albrecht von Brandenburg bir Dominiken rahibi olan Johann Tetzel’i endüljans komiseri (commissarius) olarak yetkilendirdi. Ancak Tetzel büyük bir zorlukla karşılaştı, Türingiya ve Saksonya’nın büyük bir bölümünü yöneten Saksonya Prensi kendi topraklarında endüljans satışını, bölgenin ekonomik dengelerini gerekçe göstererek yasaklamıştı. Bununla birlikte her şeye rağmen verilen endüljans vaazları çok yavaş işliyordu, bu yüzden Tetzel 1517’nin başında Saksonya’nın daha da içine girdi, Ocak ayında Luther’in de doğum yeri olan Eisleben’daydı, sonra Halle, Zerbst ve en son Nisan ayında Jüterbog’u ziyaret etti. Halihazırda endüljansın dinî hükmünü ve teolojik değerini tartışmaya başlamış olan Luther kendisine yakın bu yerlerdeki endüljans faaliyetini yakından takip etmiş olmalıdır. Nitekim bu son faaliyetin de etkisiyle, Ekim ayının son günü, tarihte *Doksan Beş*

Tez adıyla geçen, endüljans satışının Kutsal Kitap'a ve Mesih'in vaaz ettiği inanca aykırı olduğunu savunan tezlerini yayımladı. Bu tezler başındaki çağrı paragrafından da anlaşıldığı üzere, Luther'in bağlı bulunduğu Wittenberg Üniversitesi'nde akademik bir toplantıda tartışılmak üzere hazırlanmıştı. Bununla birlikte, Luther aynı gün içinde, Mainz Kilisesi Başpiskoposu olan Albrecht'e, Tetzel'in Hristiyanların imanlı yüreklerini suistimal eden endüljans vaazını durdurması için bir mektup yazdı ve mektupla birlikte tezlerini de gönderdi. (Kuşkusuz Luther, Tetzel'i görevlendirenin bizzat Başpiskopos Albrecht'in kendisi olduğunu bilmiyordu.)² Luther'in tezlerini akademik çevresiyle de paylaştığı bilinmektedir, dolayısıyla endüljans olgusuna karşı olumsuz fikirlerini hem kilise hem de akademik çevresinde yaymak istediğini düşünebiliriz.

Tezlerin nasıl yayıldığına ilişkin tartışmalardaki önemli konulardan biri de, tezleri içeren metnin bizzat Luther tarafından Wittenberg şatosunun kilisesinin kapısına asılıp asılmadığıdır. Tarihsel birçok anlatı, öykü, resim ve filmde Luther endüljansa ve onu vaaz edenlere duyduğu öfkeyle metni kilise kapısına çivileyen bir devrimci olarak betimlenmiştir, oysa ne Luther'in kendisi ne de çağdaşları böyle bir olayın gerçekleştiğini söylemiştir. Bu, Luther'in Katolik Kilisesi karşısındaki konumunu belirlemek açısından da önemli bir konudur, zira metni kilise kapısına asmışsa, bu Luther'in Papa ve kilise uygulamalarında gördüğü dine aykırı olan yanlışları halkla paylaştığı ve dolayısıyla Papa ve kilisenin halk üzerindeki otoritesini doğrudan sarsmak istediği anlamına gelir. Özellikle de, böyle bir olasılığın söz konusu olamayacağını iddia eden Katolik araştırmacılar

2 Mektubun aslı İsveç'in Stockholm kentindeki kraliyet arşivinde (Riksarkivet) bulunur. 1517 yılının 31 Ekim'inde yazılan mektubun 17 Kasım'da danışmanlar tarafından açıldığı ve o sırada Aschaffenburg'da bulunan Albrecht'e gönderildiği bilinmektedir.

Luther'in, tezleri aynı tarihte bir mektupla birlikte Başpiskopos Albrecht'e de yolladığını ve onun Papalık makamına ve kiliseye dayanan otoritesinden bu yanlışların düzeltilmesi için yardım talep ettiğini hatırlatırlar. Onlara göre, Luther otoriteden talebine yanıt gelmeden görüşlerini halka açmazdı, bunu isteseydi otoriteye başvurma gereğini hissetmezdi, dolayısıyla Luther en azından 31 Ekim 1517'de bir devrimciden ziyade, kilise içinde bahsettiği yanlışların düzeltilmesini isteyen imanlı bir şahsiyettir. Bu, aynı zamanda Katoliklerin Luther'i daha sıcak karşılamalarını sağlayan bir açıklama tarzıdır. Elbette, birçok Protestan Lutherolog bu görüşe karşı çıkar ve tezlerin içeriğindeki Papa'ya ve kilisenin resmî endüljans vaizlerine getirdiği eleştirilerin temelde dinî otoritenin doğrudan imanı zedeleyen teolojik yanlışlarını hedeflediğine ve sonrasındaki büyük Reform hareketinin seyrine dikkat çekerek, Luther'i başından itibaren büyük bir devrimci olarak görür.

Luther'in teolojik ve tarihsel önemiyle ilgili tartışma sonlanmış değildir, farklı kesimler ve düşünürler tarafından çeşitli görüşler savunulmuştur ve savunulmaya devam edecektir. 1517 sonrasına baktığımızda ise, Luther'in tezlerinin hukukî ve akademik açıdan yankı uyandırdığını görürüz. Dominikenler Mainz Başpiskoposu'yla birlikte Roma Mahkemesi'nde Luther aleyhine dava açtı. Öte yandan Tetzel, iki ayrı liste halinde, hem Luther'in suçlamalarına cevap verdiği hem de onu temel itikatlar konusunda suçladığı 156 Tez yayımladı. Geniş kitleler tarafından anlaşılmak isteyen Luther ise endüljanslar ve ihsanlar üzerine kaleme aldığı bir konuşmayla karşılık verdi.

Luther bu tez savaşı sırasında Ingolstadt Üniversitesi profesörlerinden olan Johann Eck'in (1486-1543) eleştirileriyle karşılaştı. Eck, Luther'i reformcu Jan Hus'un (1369-1415) fikirlerini savunmakla suçladı. Yine Luther, Papa X. Leo'nun baskısıyla 1518'in Nisan ayında tarikat

meclisinde yargılanmak üzere Heidelberg'e çağrıldı. Luther Roma'da kâfirlikle suçlandı. O da kendisini Augsburg'da, Tezlerde olduğu gibi *Kutsal Kitap*'a dayanarak savundu. Luther kendisini savunmak için iki tez listesi yayınladı, endüljanslardan hiç söz etmeden Aristotelesçi Skolastik teolojiye ağır suçlamalarda bulundu. Teoloji çevresindeki şöhreti her geçen gün daha da artan Luther, Martin Bucer (1491-1546) ve Johann Brenz (1499-1570) gibi birçok reformcuyla yoldaş oldu. Yine 1518'in Temmuz ayında yargılanmak için Roma'ya çağrıldı, sapkın bir düşünceyi savunmak ve Papalık makamına karşı gelmekle suçlanıyordu. Luther suçlamalara yanıt verirken, Papa'nın yanılmazlığına karşı *Kutsal Kitap*'ın yanılmazlığını savundu. Bu ve diğer hukukî ve teolojik tartışmalarla birlikte Luther'in Papalık makamıyla bütün bağları koptu, bu aynı zamanda Luther'in kişisel özgürlüğünü de sağlayan bir kopuştu. Nitekim yakın arkadaşlarına yazdığı mektupların altına imza olarak artık "Azat Edilmiş, Özgür" anlamında "Eleutherios" yazıyordu.

Hakkındaki soruşturmalar ve suçlamalar artarken, Luther de Roma Katolik Kilisesi'ne karşı teolojik saldırılarının dozunu yükseltti. 1920'de kaleme aldığı bir bildiride Papa'nın *Kutsal Kitap*'ın egemenliği altında olduğunu yazdı, *An den Christlichen Adel Deutscher Nation*'da [Alman Milletinin Hristiyan Soylularına] Alman soyluları Hristiyan inancının görünen haksız otoritelerinden kurtarılması için mücadele etmeye çağırdı. Aynı yılın Ekim ayında *Von der Babylonischen Gefangenschaft der Kirche* [Kilisenin Bâbil Tutsaklığı Hakkında] başlıklı eseriyle teologlara seslenerek papazların ritüellerinin inançlıları köleleştirmede kullanıldığına dikkat çekti. *Von der Freiheit eines Christenmenschen* [Bir Hristiyanın Özgürlüğü Hakkında] başlıklı metninde ise Papa'yı *Kutsal Kitap*'ın egemenliğinde çizilen teolojik sınırlarına çekilmeye çağırdı. Luther hakkındaki soruşturmalar ve verdiği teolojik

mücadele, onun 3 Ocak 1521'de Kilise tarafından aforoz edilmesine neden oldu.

Luther'in Roma Katolik Kilisesi'ne karşı verdiği tarihsel ve teolojik mücadelenin ve kendisinden önce başlayıp 18 Şubat 1546'daki ölümünden sonra da devam eden Reform sürecinin bütün detaylarını burada ele almaya gerek yoktur, bu başka bir çalışmanın konusudur. Bu çalışmada çevirisini sunduğumuz *Albrecht'e Mektup* ve *Doksan Beş Tez* başlıklı metinlerin tarihsel ve teolojik arka planını kısaca ortaya koyduk. Çeviride temel aldığımız Latince metinlerin kaynağı şudur: *D. Martini Lutheri, Opera Latina Varii Argumenti Ad Reformationis Historiam Imprimis Pertinentia*, Ed. Henrich Schmidt, Cilt I, Frankfurt, 1865, 282-284 (Mektup) ve 285-293 (*Doksan Beş Tez*). Gerek *Sunuş*'ta, gerekse notlarda kullandığımız kaynaklar ise şunlardır: Timothy J. Wengert, *Martin Luther's Ninety-Five Theses*, Fortress Press, Minneapolis 2015; A. Crushman McGiffert, *Martin Luther: The Man and His Work*, The Century Co., New York 1911; R. Stauffer, *Reform*. Çev. Cem Muhtaroglu. İletişim Yayınları, İstanbul 1993. *Kutsal Kitap* alıntılarının çevirisi çevirmene aittir ve <http://biblehub.com/vul/> internet sayfasındaki metinler temel alınmıştır.

C. Cengiz Çevik, 2017

EPISTOLA AD ALBERTUM
ALBRECHT'E MEKTUP

Epistola Ad Albertum

Patri, Illustrissimo Domino, Domino, Alberto Magdeburg. ac Moguntinen. Ecclesiae Archiepiscopo Primati, Marchioni Brandenburg. etc. Domino suo etc. Pastori in Christo, venerabiliter metuendo ac gratiosissimo.

Jesus.

Gratiam Dei, et quicquid potest et est.

Parce mihi, reverendissime in Christo pater, princeps illustrissime, quod ego faex hominum tantum habeo temeritatis, ut ad culmen tuae sublimitatis ausus fuerim cogitare epistolam, testis est mihi Dominus Jesus, quod meae parvitatibus et turpitudinis mihi conscius diu iam distuli, quod nunc perfricta fronte perficio, permotus quam maxime officio fidelitatis meae, quam T. reverendissimae Pat. in Christo debere me agnosco, dignetur itaque interim tua Celsitudo oculum ad pulverem unum intendere, et votum meum pro tua pontificali clementia intelligere.

Circumferuntur Indulgentiae papales sub tuo praeclarissimo titulo ad fabricam S. Petri, in quibus non adeo accuso praedicatorum exclamationes, quas non audivi, sed doleo falsissimas intelligentias populi ex illis conceptas, quas vulgo undique iactant, videlicet, quod credunt infelices animae, si literas indulgentiarum redemerint, se securas esse de salute sua;

Albrecht'e Mektup

Magdeburg ve Mainz Kiliselerinin Başpiskoposu, Brandenburg Margrave vd. Piskoposu, Mesih'in yolundaki pek saygıdeğer ve pek sevgili Lord ve Pastör, Mesih'in yolundaki Pek Muhterem Efendimiz Albrecht'e,

İsa'nın buyruğuyla!³

Tanrı nasıl ihsan ediyorsa, öyle olsun.

Mesih'in yolundaki Pek Muhterem Peder ve Pek Seçkin Önderimiz, ben bir insanlık artığı olarak kabalık edip siz Ekselanslarına bir mektup yazmayı düşünme cüretinde bulundum, beni affedin, Rabbimiz Mesih şahidimdir, karşınızdaki değersizliğimin ve önemsizliğimin farkında olarak, uzun süre ertelediğim ve şimdi küstah bir yüzle⁴ kalkıştığım bu işi, Mesih'in yolundaki siz Pek Muhterem Peder'e borçlu olduğumu bildiğim inancımın önemli bir vecibesi olarak görüyorum. Dolayısıyla, siz Ekselansları, gözlerinizi bir toz zerresinden ibaret olan şahsıma çevirip Piskopos hoşgörünüzle talebimi değerlendirmeyi bana lütfeder misiniz?

Aziz Petrus'un inşası için, sizin pek seçkin unvanınız altında Papalık endüljansları dağıtılıyor, bu konuda işitmediğim⁵ vaizleri bağırdıkları için suçlamıyorum, sadece halkın onlardan tümüyle yanlış anlayışlar edinmesine üzülüyorum, bu anlayışlar avamın her köşesine yayılıyor, örneğin bu zavallı zihinler endüljans belgeleri satın alırlarsa, kendi kurtuluşlarını güvenceye alacaklarına inanıyorlar.

item, quod animae de purgatorio statim evolent, ubi contributionem in cistam coniecerint: deinde tantas esse has gratias, ut nullum sit adeo magnum peccatum, etiam (ut aiunt) si per impossibile quis matrem Dei violasset, quin possit solvi. Item, quod homo per istas indulgentias liber sit ab omni poena et culpa.

O Deus optime, sic erudiuntur animae tuis curis, optime Pater, commissae ad mortem, et fit atque crescit durissima ratio tibi reddenda super omnibus istis. Idcirco tacere haec amplius non potui, non enim fit homo per ullum munus episcopi securus de salute, cum nec per gratiam Dei infusam fiat securus, sed semper in timore et tremore iubet nos operari salutem nostram apostolus. Et iustus, inquit Petrus, vix salvabitur. Denique tam arcta est via, quae ducit ad vitam, ut Dominus per prophetas Amos et Zechariam salvandos appellet torres raptos de incendio, et ubique Dominus difficultatem salutis denunciet.

Cur ergo per illas falsas veniarum fabulas et promissiones praedicatores earum faciunt populum securum et sine timore? cum indulgentiae prorsus nihil boni conferant animabus ad salutem aut sanctitatem, sed tantummodo poenam externam, olim canonice imponi solitam, auferant.

Denique opera pietatis et caritatis sunt in infinitum meliora indulgentiis, et tamen haec non tanta pompa nec tanto studio praedicant, imo propter venias praedicandas illa tacent, cum tamen omnium episcoporum hoc sit officium primum et solum, ut populus evangelium discat, et caritatem Christi,

Aynı zihinler, bağış sandığına katkı yaptıklarında, Araf'ı uçarak geçeceklerine inanıyorlar,⁶ yine endüljansların lütufları öyle büyükmüş ki, sonrasında insanda hiçbir büyük günah kalmıyormuş, hatta (dediklerine göre) hâşâ, biri Tanrı'nın annesine tecavüz etse, o günah bile bağışlanabilirmiş,⁷ aynı şekilde bir kişi bu endüljanslar aracılığıyla her tür suç ve cezadan kurtulurmuş.⁸

Ey yüce Tanrım! Yüce Peder, sizin korumanızdaki ruhlar böyle ölüme götürülüyor ve en tatmin edici açıklama, herkesten çok sizden bekleniyor ve bu beklenti giderek artıyor.⁹ Bu yüzden bu konularda daha fazla sessiz kalamadım. Bir insan, kurtuluşunun sadece vahyolunan Tanrı ihsanıyla güvenceye alındığından emin olamayacağı için, onun bir piskoposun görevini yerine getirmesiyle güvenceye alındığından da emin olamaz.¹⁰ Aksine Havarî bize her daim kurtuluşumuzu korku ve titremeye etkin kılmamız gerektiğini buyurmuştur.¹¹ Petrus da doğru kişinin bile zor kurtulacağını söyler.¹² Dahası, yaşama giden yol öyle dardır ki,¹³ Rabbimiz, kurtulacak olanlara, Amos ve Zekeriya peygamberler aracılığıyla “ateşten alınmış yanık odunlar” diyor¹⁴ ve yine Rabbimiz her yerde kurtuluşun zorluğundan bahsediyor.

O halde endüljans vaizleri, uydurulmuş lütuf masalları ve vaatlerle, insanları nasıl güvence altına alabilir ve korkusuz kılabilir? Endüljansların ruhların kurtuluşuna hiçbir faydası yok, sadece daha önce kanonlarla verilen dışsal cezayı siliyor.¹⁵

Dahası, dindarlığın ve sevginin işleri endüljanslardan son derece daha iyidir, oysa endüljans vaizleri bu tarz şeyleri aynı büyük tantana ve çabayla vaaz etmiyor, aksine, lütuf vaaz edebilmek için bu tür işlerden hiç bahsetmiyorlar, oysa bütün piskoposların ilk ve tek görevi, halkın İncil'i ve Mesih'in sevgisini öğrenmesini sağlamaktır, Mesih hiçbir yerde endüljansların vaaz edilmesini buyurmamış, sadece

nusquam enim praecipit Christus indulgentias praedicari. Quantus ergo horror est, quantum periculum episcopi, si tacito evangelio non nisi strepitus indulgentiarum permittat in populum suum spargi, et has plus curet, quam evangelium? nonne dicet illis Christus: Colantes culicem, et glutientes camelum.

Accedit ad hoc, reverendissime Pater in Domino, quod in instructione illa commissariorum, sub T. reverendissimae Paternitatis nomine edita, dicitur (utique sine T. P. reverendissimae et scientia et consensu) unam principalium gratiarum esse donum illud Dei inaestimabile, quo reconcilietur homo Deo, et omnes poenae deleantur purgatorii. Item quod non sit necessaria contritio his, qui animas vel confessionalia redimunt.

Sed quid faciam, optime Praesul et Illustrissime Princeps, nisi quod per Dominum Jesum Christum T. reverendissimam Paternitatem orem, quatenus oculum paternae curae dignetur admittere, et eundem libellum penitus tollere, et praedicatoribus veniarum imponere aliam praedicandi formam, ne forte aliquis tandem exsurgat, qui editis libellis et illos et libellum illum confutet, ad vituperium summum illustrissimae tuae sublimitatis, quod ego vehementer quidem fieri abhorreo, et tamen futurum timeo, nisi cito succurratur.

İncil'in coşkuluyla vaaz edilmesini buyurmuştur.¹⁶ Dolayısıyla İncil susmuşken, piskoposun sorumlu olduğu cemaatte sadece endüljansların çınlamasına¹⁷ izin vermesi ve İncil'den çok onlarla ilgilenmesi nasıl da dehşet verici, kendisi için de ne büyük bir risk! Mesih onlara "sivrisineği süzerek ayırıp deveyi yutanlar" demiyor mu?¹⁸

Buna ek olarak, Rabbimizin yolundaki Pek Muhterem Peder, sizin Muhterem Peder unvanınızla yayımlanan piskopos vekilleri için hazırlanmış rehberde (kuşkusuz siz Muhterem Peder'in onayı ve bilgisi olmadan), insanın Tanrı'ya yaklaştırılması ve Araf cezalarının hepsinin silinmesinin Tanrı'nın paha biçilemez armağanı olan temel ihsanlardan biri olduğu söyleniyor.¹⁹ Aynı şekilde pişmanlığın, ruhunu Araf'tan satın almak isteyenler ve itiraf imtiyazı elde etmek isteyenler için gerekli olmadığı da yazıyor.²⁰

Ancak Pek Muhterem Praesul²¹ ve Pek Seçkin Önderimiz, Rabbimiz İsa Mesih aşkına, size yalvarmaktan başka ne yapabilirim? Lütfen, gözünüzü Peder olarak sorumlu olduğunuz bu meselelere çevirin, bu kitapçığı tümüyle geçersiz kılın ve endüljans vaizlerini başka türlü vaaz vermeye zorlayın, böylece başka birisi siz Ekselanslarının Yüce Makamına saldırmak için yazılar yayımlayarak onu çürütmeye kalkmasın, böyle bir şey olmasından çekiniyorum, bu soruna acilen bir çare bulunmazsa korkarım gelecekte böyle bir durumla karşılaşılacak.²²

Haec meae parvitat^{is} fidelia officia, rogo, tua illustrissima gratia dignetur accipere animo principali et episcopali, id est, clementissimo, sicut ego ea exhibeo corde fidelissimo, et T. P. reverendissimae deditissimo, quando et ego pars ovilis tui sum. Dominus Iesus custodiat T. reverendissimam Paternitatem in aeternum, Amen.

Ex Vuittembergae, in vigilia omnium Sanctorum, anno M.D. XVII.

Si T. reverendissimae P. placet, poterit has meas Disputationes videre, ut intelligat, quam dubia res sit indulgentiarum opinio, quam illi ut certissimam semniant.

T. reverendissimae P.
Martinus Lutherus.

Pek Seçkin İhsanınızı buyurmanız için size yalvarıyorum, değersiz bir kulunuz olarak inancımın vecibesini ifa etmemi hem önderlik hem de piskoposluk yetkinizle, yani tüm cömertliğinizle kabul buyurun. Pek Muhterem Peder, inançlı gönlümden geçen görüşlerimi size sunuyorum, sürünüzün bir parçasıyım. Pek Muhterem Peder, Rabbimiz İsa sizi sonsuza dek korusun. Amen.

Wittenberg'den, 1517, Tüm Azizler Günü'nde.

Pek Muhterem Peder'e de uygunsa, vaizlerin çok kesin bir şeymiş gibi yaydığı endüljans düşüncesinin ne kadar tartışmalı bir konu olduğunu öğrenebilmek için benim görüşlerimi²³ inceleyebilir.

Pek Muhterem Peder'e,
Martin Luther

XCV THESES
DOKSAN BEŞ TEZ

XCV Theses

Disputatio Martini Lutheri de Poenitentia et Indulgentiis

Amore et studio elucidandae veritatis haec Subscripta disputabuntur Wittembergae, Praesidente R. P. Martino Luther Eremitano, Augustiniano, Artium et S. Theologiae Magistro, eiusdemque ibidem Lectore ordinario. Quare petit, ut qui non possunt verbis praesentes nobiscum disceptare, agant id literis absentes. In nomine Domini nostri Jesu Christi, Amen.

Doksan Beş Tez

Martin Luther'in Tövbe ve Endüljanslarla İlgili Görüşü

Hakikati gün ışığına çıkarmanın sevgisi ve arzusıyla, aşağıdaki tezler, Wittemberg'de, Augustinus Keşişi, Sanat ve Kutsal Teoloji Üstadı ve aynı yerde kadrolu hocalık yapan Muhterem Peder Martin Luther'le birlikte tartışılacaktır. Bu yüzden burada hazır bulunup bizimle sözlü olarak tartışmaya katılamayacak kişilerin, bunu uzaktan da olsa, mektup yoluyla yapmalarını rica etmektedir. Rabbimiz İsa Mesih'in adıyla, Amen.

I. Dominus et magister noster Jesus Christus dicendo: Poenitentiam agite etc. omnem vitam fidelium poenitentiam esse voluit.

II. Quod verbum de poenitentia sacramentali, id est confessionis et satisfactionis, quae sacerdotum ministerio celebratur, non potest intelligi.

III. Non tamen solam intendit interiorem, imo interior nulla est, nisi foris operetur varias carnis mortificationes.

IV. Manet itaque poena, donec manet odium sui, id est, poenitentia vera intus, scilicet usque ad introitum regni coelorum.

V. Papa non vult nec potest ullas poenas remittere, praeter eas, quas arbitrio vel suo vel canonum imposuit.

VI. Papa non potest remittere ullam culpam, nisi declarando et approbando remissam a Deo, aut certe remittendo casus reservatos sibi, quibus contemptis culpa prorsus remaneret.

1. Rabbimiz ve efendimiz olan İsa Mesih “Tövbe edin...” derken²⁴ inananların tüm yaşamının bir tövbe olmasını istemiştir.

2. Bu söz, Sakramental Tövbe olarak, yani rahiplerin yönettiği günah çıkarma ve kefaret ödeme olarak anlaşılamaz.²⁵

3. Ayrıca yine bu söz sadece içsel tövbe anlamına da gelmez, bedene dışarıdan çeşitli çileler çektirilmedikçe böyle bir içsel tövbenin anlamı yoktur.²⁶

4. Dolayısıyla insanın öz nefreti devam ettiği sürece günahın cezası da devam eder,²⁷ bu da Göklerin Egemenliği’ne girene dek süren gerçek içsel tövbedir.²⁸

5. Papa, kendisinin veya kanonların yetkisiyle verilmiş cezalar hariç, hiçbir cezayı bağışlamayı isteyemez ve bağışlayamaz.²⁹

6. Papa, Tanrı tarafından bağışlandığını ilan edip buna şahadet etmedikçe³⁰ veya kendi yetkisine bırakılan durumlar haricinde (ki bağışlama hakkı tanınmadığında, suç bağışlanmadan kalacaktır), hiçbir suçu bağışlayamaz.

VII. Nulli prorsus remittit Deus culpam, quin simul eum subiiciat humiliatum in omnibus sacerdoti suo vicario.

VIII. Canones poenitentiales solum viventibus sunt impositi, nihilque morituris eosdem debet imponi.

IX. Inde bene nobis facit Spiritus sanctus in papa, excipiendo in suis decretis semper articulum mortis et necessitatis.

X. Indocte et male faciunt sacerdotes ii, qui morituris poenitentias canonicas in purgatorium reservant.

XI. Zizania illa de mutanda poena canonica in poenam purgatorii videntur certe dormientibus episcopis seminata.

XII. Olim poenae canonicae non post, sed ante absolutionem imponebantur, tanquam tentamenta vere contritionis.

7. Tanrı, her konuda tevazuya itmeden, vekiline, yani rahibe boyun eğdirmedeği bir insanın suçunu asla bağışlamaz.³¹

8. Ceza kanonları³² sadece yaşayanlara dayatılabilir, kanonların kendisine göre, ölmek üzere kişiye hiçbir şey dayatılamaz.³³

9. Dolayısıyla Kutsal Ruh, her zaman Papa'nın fermanlarında ölüm ve zorunluluk halini hariç tutarak, bizzat Papa aracılığıyla bize şefkat gösterir.

10. Ölmek üzere olanlara Araf için geçerli olan kanonik cezaları uygulayan o din adamları cahilce ve günahkârca bir şey yapmış oluyor.³⁴

11. Kanonik cezanın Araf cezasına dönüştürülmesi, açıkça piskoposlar uykudayken deliceotu ekilmesi anlamına gelir.³⁵

12. Eskiden kanonik cezalar günah bağışlamadan sonra değil, gerçek pişmanlık sınavı olarak ondan önce uygulanırdı.³⁶

XIII. Morituri per mortem omnia solvunt, et legibus canonum mortui iam sunt, habentes iure earum relaxationem.

XIV. Imperfecta sanitas seu caritas morituri necessario secum fert magnum timorem, tantoque maiorem, quanto minor fuerit ipsa.

XV. Hic timor et horror satis est se solo, ut alia taceam, facere poenam purgatorii, cum sit proximus desperationis horri.

XVI. Videntur infernus, purgatorium, coelum differre, sicut desperatio probe desperatio, securitas differunt.

XVII. Necessarium videtur animabus in purgatorio sicut minui horrorem, ita augeri caritatem.

XVIII. Nec probatum videtur ullis aut rationibus aut scripturis, quod sint extra statum meriti seu augendae caritatis.

13. Ölmek üzere olanlar, ölüm sayesinde bütün cezalardan azat olurlar ve kanonlar söz konusu olduğu sürece ölüdürler ve kanon yasalarından muaf tutulma hakkına sahiptirler.³⁷

14. Ölmek üzere olan insanın kusurlu dindarlığı ve kusurlu sevgisi³⁸ kaçınılmaz olarak beraberinde büyük bir korku getirir, sevgi ne kadar küçükse, korku o kadar büyüktür.³⁹

15. Bu korku ve dehşet tek başına, diğerlerinden bahsetmiyorum bile, ümitsizliğin dehşetine yakın olduğundan, Araf cezasının oluşmasına yeter.⁴⁰

16. Cehennem, Araf ve Cennet arasında, ümitsizlik, yarı ümitsizlik ve selamet arasındaki gibi bir fark olduğu görülüyor.⁴¹

17. Araf'ta, ruhlardaki dehşetin azalmasının ve sevginin artmasının kaçınılmaz olduğu görülüyor.⁴²

18. (Araf'taki ruhların) değer görmenin⁴³ yani sevginin arttığı aşamanın dışında olduğu fikrinin akılcı (argümanlarla) veya Kutsal Kitap'la kanıtlanamadığı görülüyor.

XIX. Nec hoc probatum esse videtur, quod sint de sua beatitudine certae et securae, saltem omnes, licet nos certissimi simus.

XX. Igitur papa per remissionem plenariam omnium poenarum non simpliciter omnium intelligit, sed a se ipso tantummodo impositarum.

XXI. Errant itaque indulgentiarum predicatorum ii, qui dicunt, per papae indulgentias hominem ab omni poena solvi et salvari.

XXII. Quin nullam remittit animabus in purgatorio, quam in hac vita debuissent secundum canones solvere.

XXIII. Si remissio ulla omnium omnino poenarum potest alicui dari, certum est, eam non nisi perfectissimis, id est, paucissimis dari.

XXIV. Falli ob id necesse est maiorem partem populi, per indifferentem illam et magnificam poenae solutae promissionem.

19. Biz tam anlamıyla emin olsak da, en azından [Araf'taki ruhlardan] bazılarının, kendi ebedî esenliklerinden emin ve endişeden uzak olduğu fikrinin kanıtlanmadığı görülüyor.

20. Dolayısıyla Papa “bütün cezaların tam bağışlanması” deyişinden basitçe bütün cezaların değil, sadece kendisi tarafından verilen cezaların bağışlanmasını anlar.⁴⁴

21. O halde bir insanın, Papa'nın endüljansı aracılığıyla, her tür cezadan kurtulup selamete erebildiğini söyleyen endüljans vaizleri yanılıyor.

22. Halbuki kanonlara göre, Papa, Araf'taki ruhların bu dünyada ödemesi gereken cezalarını bağışlayamaz.

23. Bir insana bütün günahlarının bağışlanması hakkı ihsan edilebiliyorsa, bu elbette sadece en kusursuz kişilere, yani çok az sayıdaki kişiye ihsan edilebilir.

24. Bu nedenle insanların çoğu, kaçınılmaz bir şekilde, ayırım gözetmeyen, bu muazzam cezadan kurtulma vaa-diyle kandırılıyor.

XXV. Qualem potestatem habet papa in purgatorium generaliter, talem habet quilibet episcopus et curatus in sua Diocesi et parochia specialiter.

XXVI. Optime facit papa, quod non potestate clavis (quam nullam habet) sed per modum suffragii dat animabus remissionem.

XXVII. Hominem praedicant, qui statim, ut iactus nummus in cistam tinnierit, evolare dicunt animam.

XXVIII. Certum est nummo in cistam tinniente augeri quaestum et avaritiam posse, suffragium autem ecclesiae est in arbitrio Dei solius.

XXIX. Quis scit, si omnes animae in purgatorio velint redimi, sicut de S. Severino et Paschali factum narratur?

XXX. Nullus securus est de veritate suae contritionis, multo minus de consecutione plenariae remissionis.

25. Papa'nın Araf üzerindeki yetkisi genel olarak, bir piskoposun kendi piskoposluk bölgesinde veya yerel papazın kendi cemaati üzerinde sahip olduğu yetki kadardır.

26. Papa, ruhları (sahip olmadığı) anahtarın yetkisiyle değil, şefaath yöntemiyle bağışlarsa elinden gelenin en iyisini yapmış olur.⁴⁵

27. Atılan para sandıkta cınladığı anda ruhun Araf'tan uçup gittiğini söyleyenler bir insanın öğretisini vaaz ediyorlar.⁴⁶

28. Para sandıkta cınlayınca kazancın ve açgözlülüğün artabileceği kesindir, oysa Kilise şefaath ettiğinde ne olacağına Tanrı karar verir.⁴⁷

29. Elimizde Aziz Severinus ve Aziz Paschalius'la ilgili anlatılanlar varken, Araf'taki bütün ruhların, günahlarının bağışlanmasını isteyip istemediklerini kim biliyor?⁴⁸

30. Tam bağışlanmaya mazhar olduğundan emin olmak şöyle dursun, hiç kimse kendi pişmanlığının gerçekliğinden bile emin olamaz.

XXXI. Quam rarus est vere poenitens, tam rarus est vere indulgentias redimens, id est, rarissimus.

XXXII. Damnabuntur in aeternum cum suis magistris, qui per literas veniarum securos sese credunt de sua salute.

XXXIII. Cavendi sunt nimis, qui dicunt venias illas papae donum esse illud Dei inaestimabile, quo reconciliatur homo Deo.

XXXIV. Gratiae enim illae veniales tantum respiciunt poenas satisfactionis ab homine constitutas.

XXXV. Non christiana praedicant, qui docent, quod redempturis animas vel confessionalia non sit necessaria contritio.

XXXVI. Quilibet Christianus vere compunctus habet remissionem plenariam a poena et culpa, etiam sine literis veniarum sibi debitam.

31. Gerçekten tövbe eden insan ne kadar nadir bulunuyorsa, fiilen endüljans elde eden insan da o kadar nadir bulunur, hatta daha nadirdir.

32. Lütuf belgeleri⁴⁹ aracılığıyla, kendi kurtuluşunu güvenceye alındığına inananlar üstatlarıyla⁵⁰ birlikte sonsuza dek lanetlenecektir.⁵¹

33. Papa'nın lütuflarının Tanrı'nın, insanı bizzat Tanrı'ya yaklaştıran, paha biçilemez armağanı olduğunu söyleyenlerden özellikle kaçınmalı.

34. Zira bu iyilik lütufları sadece insan tarafından tesis edilmiş kefarete ödeme cezalarına dayanıyor.⁵²

35. Ruhları satın alıp Araf'tan çıkarma veya itiraf imtiyazı⁵³ satın almaya yeltenenler için pişmanlığın gerekli olmadığını öğretenler Hristiyan olmayan bir inancı vaaz ediyor.

36. Gerçekten tövbekâr olan her Hristiyan, lütuf belgeleri olmasa bile, cezasının ve suçunun bağışlanması hakkına sahiptir.

XXXVII. Quilibet verus Christianus, sive vivus sive mortuus, habet participationem omnium bonorum Christi et ecclesiae, etiam sine literis veniarum a Deo sibi datam.

XXXVIII. Remissio tamen et participatio papae nullo modo est contemnenda, quia, ut dixi, est declaratio remissionis divinae.

XXXIX. Difficillimum est etiam doctissimis theologis, simul extollere veniarum largitatem et contritionis veritatem coram populo.

XL. Contritionis veritas poenas quaerit et amat, veniarum autem largitas relaxat, et odisse facit, saltem occasione.

XLI. Caute sunt veniae apostolicae praedicandae, ne populus false intelligat, eas preferri ceteris bonis operibus caritatis.

XLII. Docendi sunt Christiani, quod papae mens non est, redemptionem veniarum ulla ex parte comparandam esse operibus misericordiae.

37. Canlı veya ölü, gerçek bir Hristiyan, lütuf belgeleri olmasa bile, Mesih'in ve Kilise'nin tüm iyiliklerini paylaşma hakkına sahiptir.

38. Bununla birlikte Papa'nın bağışlaması ve paylaşma hakkı tanınması kesinlikle küçümsenmemelidir, zira dediğim gibi bu, tanrısal bağışlamanın ilan edilmesidir.⁵⁴

39. Halkın önünde, aynı anda hem lütufların bolluğunu hem de pişmanlığın gerçekliğini yüceltmek en bilgili teologlar için bile çok zor bir iştir.

40. Pişmanlığın gerçekliği⁵⁵ cezayı arar ve sever, lütufların bolluğu ise cezaları gevşetir ve en azından onlardan nefret etme seçeneğini yaratır.⁵⁶

41. Halkın hatalı bir şekilde, lütufların, diğer sevgi işlerine tercih edildiğini düşünmemesi için Papa'nın lütufları⁵⁷ dikkatle vaaz edilmeli.

42. Hristiyanlara, Papa'nın, lütuf satın almanın diğer merhamet işleriyle herhangi bir açıdan kıyaslanabilir olduğunu kastetmediği öğretilmeli.

XLIII. Docendi sunt Christiani, quod dans pauperi aut mutuans egenti melius facit, quam si venias redimeret.

XLIV. Quia per opus caritatis crescit caritas et fit homo melior, sed per venias non fit melior, sed tantummodo a poena liberior.

XLV. Docendi sunt Christiani, quod, qui videt egenum, et neglecto eo dat pro veniis, non indulgentias papae, sed indignationem Dei sibi vendicat.

XLVI. Docendi sunt Christiani, quod nisi superfluis abundant, necessaria tenentur domui suae retinere, et nequaquam propter venias effundere.

XLVII. Docendi sunt Christiani, quod redemptio veniarum est libera, non praecepta.

XLVIII. Docendi sunt Christiani, quod papa sicut magis eget, ita magis optat in veniis dandis pro se devotam orationem, quam promptam pecuniam.

43. Hristiyanlara, fakire yardım edenin veya ihtiyacı olana ödünç verenin,⁵⁸ lütuf satın almaktan daha iyi bir amel işlediği öğretilmeli.

44. Zira sevgi, sevgi uğraşıyla artar ve insan daha iyi biri olur, ancak lütuf aracılığıyla daha iyi olmaz, sadece cezadan kurtulmuş olur.⁵⁹

45. Hristiyanlara, muhtaç birini görüp de lütuf için ayırdığı parayı ona vermeyi reddedenin, Papa'nın endüljansını değil, Tanrı'nın gazabını satın aldığı öğretilmeli.

46. Hristiyanlara, ihtiyacından fazlasına sahip olanlar hariç, kendi haneleri için gerektiği kadarını elde tutmaları ve lütuf için boş yere harcama yapmamaları gerektiği öğretilmeli.

47. Hristiyanlara, lütuf satın almanın emredilmediği, bunun bir tercih meselesi olduğu öğretilmeli.⁶⁰

48. Hristiyanlara, Papa'nın, endüljans lütfederken, insanların parasından ziyade, samimi dualarına ihtiyaç duyduğu ve dolayısıyla onu arzuladığı öğretilmeli.⁶¹

XLIX. Docendi sunt Christiani, quod veniae papae sunt utiles, si non in eas confidant, sed nocentissimae, si timorem Dei per eas amittant.

L. Docendi sunt Christiani, quod, si papa nosset exactiones venialium praedicatorum, mallet basilicam S. Petri in cineres ire, quam aedificari cute, carne et ossibus ovium suarum.

LI. Docendi sunt Christiani, quod papa sicut debet, ita vellet, etiam vendita, si opus sit, basilica S. Petri, de suis pecuniis dare illis, a quorum plurimis quidam concionatores veniarum pecuniam eliciunt.

LII. Vana est fiducia salutis per literas veniarum, etiamsi commissarius, imo papa ipse suam animam pro illis impignoraret.

LIII. Hostes Christi et papae sunt ii, qui propter venias praedicandas verbum Dei in aliis ecclesiis penitus silere jubent.

LIV. Iniuria fit verbo Dei, dum in eodem sermone aequale vel longius tempus impenditur veniis, quam illi.

49. Hristiyanlara, Papa'nın lütuflarının sadece kendisine güvenilmezse yararlı, kendisi yüzünden Tanrı korkusu yitirilirse çok zararlı olacağı öğretilmeli.

50. Hristiyanlara, Papa'nın, lütuf vaazlarının haraçlarını bilseydi, Aziz Petrus Bazilikası'nı kuzularının derisi, etleri ve kemiklerini kullanarak inşa etmektense onun yanıp kül olmasını tercih edeceği öğretilmeli.⁶²

51. Hristiyanlara, Aziz Petrus Bazilikası'nı satmak zorunda kalsa bile, Papa'nın, bazı lütuf vaizlerinin,⁶³ paralarına göz diktiği birçok kişiye, kendi parasından vermesi gerektiği ve bunu isteyeceği öğretilmeli.

52. Bir delege veya Papa, insanlar için kendi ruhunu kefil gösterse bile, lütuf belgeleri aracılığıyla kurtuluşa erişilebileceğine güvenmek boşunadır.⁶⁴

53. Lütufların vaaz edilebilmesi için, bazı kiliselerde Tanrı kelamının susmasını buyuranlar Mesih'in ve Papa'nın düşmanlarıdır.

54. Aynı vaazda lütuflara, Tanrı'nın kelamı kadar veya ondan fazla süre ayırmak da Tanrı kelamına halel getirir.

LV. Mens papae necessario est, quod, si veniae, quod minimum est, una campana, unis pompis et ceremoniis celebrantur, evangelium, quod maximum est, centum campanis, centum pompis, centum ceremoniis praedicetur.

LVI. Thesauri ecclesiae, unde papa dat indulgentias, neque satis nominati sunt, neque cogniti apud populum Christi.

LVII. Temporales certe non esse patet, quod non tam facile eos profundunt, sed tantummodo colligunt multi concionatorum.

LVIII. Nec sunt merita Christi et sanctorum, quia haec semper sine papa operantur gratiam hominis interioris, et crucem, mortem, infernumque exterioris.

LIX. Thesauros ecclesiae S. Laurentius dixit esse pauperes ecclesiae, sed locutus est usu vocabuli suo tempore.

LX. Sine temeritate dicimus, claves ecclesiae, merito Christi donatas, esse thesaurum istum.

55. En değersiz şeyler olan lütuflar bir çan, bir tören alayı ve seremonilerle kutlanırken, en değerli şey olan İncil'in yüz çan, yüz tören alayı ve yüz seremoniyle vaaz edilmesi Papa'nın zorunlu görüşüdür.

56. Papa'nın endüljans dağıttığı Kilise hazinesi,⁶⁵ Mesih'in halkı tarafından yeterince ne dillendirilmiş ne de tanınmıştır.

57. Kuşkusuz bu hazinenin dünyevi olmadığı açıktır, zira çoğu vaiz tarafından ancak toplanıyor, kolay kolay harcanmıyor.

58. Bu hazine Mesih'in ve azizlerin faziletlerinden değildir, zira Papa olmasa bile, o faziletler her daim insanın iç dünyası için ihsan, dış dünyası içinse çarmıh, ölüm ve Cehennem anlamını taşır.

59. Aziz Laurentius, Kilise'nin yoksullarının Kilise'nin hazinesi olduğunu söylemiş,⁶⁶ ancak "hazine" kelimesini kendi dönemindeki anlamında kullanmıştı.

60. Mesih'in faziletiyle verilen Kilise'nin anahtarlarının asıl hazine olduğunu boşuna söylemiyoruz.⁶⁷

LXI. Clarum est enim, quod ad remissionem poenarum et casuum sola sufficit potestas papae.

LXII. Verus thesaurus ecclesiae est sacrosanctum evangelium gloriae et gratiae Dei.

LXIII. Hic autem est merito odiosissimus, quia ex primis facit novissimos.

LXIV. Thesaurus autem indulgentiarum merito est gratissimus, quia ex novissimis facit primos.

LXV. Igitur thesauri evangelici retia sunt, quibus olim piscabantur viros divitiarum.

LXVI. Thesauri indulgentiarum retia sunt, quibus nunc piscantur divitias virorum.

LXVII. Indulgentiae, quas concionatores vociferantur maximas gratias, intelliguntur vere tales quo ad quaestum promovendum.

61. Zira cezaların ve belli durumların bağışlanmasında Papa'nın yetkisinin tek başına kâfi olduğu açıktır.⁶⁸

62. Kilise'nin gerçek hazinesi Tanrı'nın şanı ve ihsanı olan, Kutsal İncil'dir.⁶⁹

63. Ancak bu hazine, birincileri sonuncu yaptığı için haklı olarak en nefret edilen şeydir.

64. Endüljans hazinesi ise sonuncuları birinci yaptığı için haklı olarak en makbul şeydir.⁷⁰

65. Bu yüzden İncil'in hazineleri, bir zamanlar servet sahiplerinin balık gibi avlanmasında kullanılan ağlardır.

66. Bu yüzden endüljans hazinesi, şimdi insanların servetinin balık gibi avlanmasında kullanılan bir ağıdır.⁷¹

67. Vaizlerin en büyük ihsan olduğunu haykırdığı endüljanslar, kazanç kapısı oldukları sürece, gerçekten öyle oldukları düşünülebilir.

LXVIII. Sunt tamen revera minime ad gratiam Dei et crucis pietatem comparatae.

LXIX. Tenentur episcopi et curati veniarum apostolicarum commissarios cum omni reverentia admittere.

LXX. Sed magis tenentur omnibus oculis intendere, omnibus auribus advertere, ne pro commissione papae sua illi somnia praedicent.

LXXI. Contra veniarum apostolicarum veritatem qui loquitur, sit ille anathema et maledictus.

LXXII. Qui vero contra libidinem et licentiam verborum concionatoris veniarum curam agit, sit ille benedictus.

LXXIII. Sicut papa iuste fulminat eos, qui in fraudem negotii veniarum quacunque arte machinantur.

68. Ancak gerçekte, Tanrı'nın ihsanı ve çarmıhtaki dindarlıkla kıyaslandıklarında endüljansların hiçbir değeri yoktur.

69. Piskoposlar ve yerel papazlar Papa'nın lütuflarından sorumlu delegeleri büyük bir hürmetle kabul etmek zorundadır.

70. Ancak yine onlar, delegeler Papa'nın verdiği görev yerine kendi hayallerini vaaz etmesinler diye, gözlerini ve kulaklarını iyice açıp dikkat kesilmek zorundadırlar.⁷²

71. Papa'nın lütuflarının hakikatine karşı gelen aforoz edilsin ve lanetlensin.

72. Ancak lütuf vaizinin kullandığı sözcüklerdeki keyfiliğe ve kontrolsüzlüğe karşı çıkan kutsansın.

73. Nasıl ki Papa, lütuf ticaretine herhangi bir hile karıştırıp aldatmacaya girişenleri haklı bir şekilde cezalandırıyorsa,⁷³

LXXIV. Multo magis fulminare intendit eos, qui per veniarum praetextum in fraudem sanctae caritatis et veritatis machinantur.

LXXV. Opinari venias papales tantas esse, ut solvere possint hominem, etiamsi quis per impossibile Dei genitricem violasset, est insanire.

LXXVI. Dicimus contra, quod veniae papales nec minimum venialium peccatorum tollere possint, quo ad culpam.

LXXVII. Quod dicitur, nec si S. Petrus modo papa esset, maiores gratias donare posset, est blasphemia in S. Petrum et papam.

LXXVIII. Dicimus contra, quod etiam iste et quilibet papa maiores habet, scilicet evangelium, virtutes, gratias curationum etc. ut 1. Corinth. 12.

74. Lütufları kutsal sevgi ve hakikate zarar vermek için bahane olarak kullananları daha şiddetle cezalandırma eğilimindedir.

75. Papalık lütuflarının, hâşâ, Tanrı'yı doğurana⁷⁴ tecavüz eden adamı temize çıkarabilecek kadar güçlü olduğunu düşünmek deliliktir.⁷⁵

76. Buna karşılık biz de diyoruz ki, Papalık lütufları, suç ne olursa olsun, lütuf kapsamındaki en küçük günahı bile silemez.⁷⁶

77. Aziz Petrus şimdi Papa olsaydı, onun bile daha büyük ihsanlarda bulunamayacağının söylenmesi Aziz Petrus'a ve Papa'ya küfürdür.⁷⁷

78. Buna karşılık biz de diyoruz ki, şimdiki Papa veya herhangi bir Papa, İncil'dekinden, I. Korint, 12'deki mucize, iyileştirme gücü vs.den daha büyük bir ihsana sahip değildir.⁷⁸

LXXIX. Dicere crucem armis papalibus insigniter erectam cruci Christi aequivalere, blasphemia est.

LXXX. Rationem reddent episcopi, curati et theologi, qui tales sermones in populum licere sinunt.

LXXXI. Facit haec licentiosa veniarum praedicatio, ut nec reverentiam papae facile sit, etiam doctis viris, redimere a calumniis aut certe argutis quaestionibus laicorum.

LXXXII. Scilicet, cur Papa non evacuat purgatorium propter sanctissimam caritatem et summam animarum necessitatem, ut causam omnium iustissimam, si infinitas animas redimit propter pecuniam funestissimam ad structuram basilicae, ut causam levissimam?

LXXXIII. Item, cur permanent exequiae et anniversaria defunctorum et non reddit, aut recipi permittit beneficia pro illis instituta, cum iam sit iniura pro redemptis orare?

79. Papalık armalarıyla süslenerek, görünecek şekilde dikilen haçın Mesih'in haçıyla eşit olduğunu söylemek küfürdür.

80. Halkın huzurunda bu tür vaazlar verilmesine razı gelen piskoposlar, yerel papazlar ve teologlar bunun mantığını açıklasın.

81. Bu kontrolsüz lütuf vaazları, eğitilmiş kişilerin bile, Papa'nın itibarını hakaretlere ve elbette laiklerin kesin sorularına karşı savunmasını güçleştirmektedir.

82. Örneğin "Papa, bazilikanın inşası gibi oldukça önemsiz bir gerekçeyle, kirli bir para karşılığında sonsuz sayıda ruhun günahını bağışlayabiliyorsa, niçin oldukça haklı bir gerekçeyle, kutsal sevgi ve ruhların nihaî ihtiyacını gidermek uğruna Araf'ı boşaltmıyor?"

83. Yine, "Günahları bağışlanmış olanlar için dua etmek yanlırsa, niçin ölenler için yapılan bağışlar geri ödenmiyor ve geri ödenmesine izin verilmiyor da, cenaze ve ölüm yıldönümü ayinleri yapılıyor?"

LXXXIV. Item, quae illa nova pietas Dei et papae, quod impio et inimico propter pecuniam concedunt animam piam et amicam Dei redimere, et tamen propter necessitatem ipsiusmet pie et dilectae animae non redimunt eam gratuita caritate?

LXXXV. Item, cur canones poenitentiales re ipsa et non usu iam diu in semet abrogati et mortui, adhuc tamen pecuniis redimuntur per concessionem indulgentiarum tanquam vivacissimi?

LXXXVI. Item, cur papa, cuius opes hodie sunt opulentissimis crassis crassiores, non de suis pecuniis magis, quam pauperum fidelium, struit unam tantummodo basilicam S. Petri?

LXXXVII. Item, quid remittit aut participat papa iis, qui per contritionem perfectam ius habent plenariae remissionis et participationis?

84. Yine, “Bu yeni Tanrı ve Papa dindarlığı nasıl bir şey ki, günah bağışlanırken, iman etmiş, Tanrı dostu olan bir ruhu, para için Tanrı’nın düşmanı olan, imansız bir ruhla bir tutuyor, buna karşılık iman etmiş ve sevilen bir ruhun günahlarını, kendi ihtiyacından ötürü, sadece ih-san sevgisiyle bağışlamıyorlar?”⁷⁹

85. Yine, “Uzun süredir işlevini yerine getirmeyen ve yürürlükte olmayan geçersiz cezai kanonlar, günümüzde sanki hâlâ geçerliymiş gibi, endüljans lütfedilirken para karşılığında günah bağışlanmasında nasıl kullanılabilir?”

86. Yine, “Niçin serveti, zengin Crassus’un servetinden⁸⁰ daha büyük olan Papa, biricik Aziz Petrus Bazilikası’nı kendi parasıyla değil de, inançlı fakirlerin parasıyla inşa ediyor?”

87. Yine, “Papa, halihazırda tam pişmanlık sayesinde tam bağışlanma ve inayete nail olma hakkı kazanmış insanların günahlarını nasıl bağışlayabilir veya paylaşma hakkı tanıyabilir?”⁸¹

LXXXVIII. Item, quid adderetur ecclesiae boni maioris, si papa, sicut semel facit, ita centies in die cuilibet fidelium has remissiones et participationes tribueret?

LXXXIX. Ex quo papa salutem quaerit animarum per venias magis quam pecunias, cur suspendit literas et venias iam olim concessas, cum sint aequae efficaces?

XC. Haec scrupulosissima laicorum argumenta sola potestate compescere, nec reddita ratione diluere, est ecclesiam et papam hostibus ridendos exponere et infelices Christianos facere.

XCI. Si ergo veniae secundum spiritum et mentem papae predicarentur, facile illa omnia solverentur, imo non esset.

88. Yine, “Papa şimdi bir defa yaptığını, günde yüz defa yaparak, bütün inançlılara tam bağışlanma ve inayete nail olma hakkını tanıma lütfunda bulunsa Kilise’ye daha büyük bir iyilik yapmış olmaz mı?”⁸²

89. “Dolayısıyla Papa lütuflar aracılığıyla paradan ziyade ruhların kurtuluşunu amaçlıyorsa, etkileri eşit olduğu halde, niçin daha önce sunulan belgeleri ve lütufları tecil ediyor?”

90. Laiklerin hayli sert bu argümanlarını sadece güç kullanarak bastırmak ve akıl yoluyla çürütmek, Kilise’yi ve Papa’yı düşmanların gözünde gülünç duruma düşürmek ve Hristiyanları mutsuz etmektir.

91. O halde lütuflar Papa’nın ruhuna ve niyetine göre vaaz edilseydi, bütün bu şüpheler kolayca giderilebilir ve ortadan kaldırılabilirdi.

XCII. Valeant itaque omnes illi prophetae, qui dicunt populo Christi: Pax pax, et non est pax.

XCIII. Bene agant omnes illi prophetae, qui dicunt populo Christi: Crux crux, et non est crux.

XCIV. Exhortandi sunt Christiani, ut caput suum Christum per poenas, mortes infernosque sequi studeant,

XCV. Ac sic magis per multas tribulationes intrare coelum, quam per securitatem pacis confidant.

92. Bu yüzden Mesih'in halkına "Esenlik, esenlik" diyen bütün o peygamberler bizden uzak olsun, ortada esenlik diye bir şey yok.⁸³

93. Mesih'in halkına "Çarmıh, çarmıh" diyen bütün o peygamberler mübarek olsun, ortada çarmıh diye bir şey yok.⁸⁴

94. Hristiyanlar cezalarla, ölümle ve Cehennem'le, bizzat başları olan Mesih'in ardından gitmeye teşvik edilmeli.⁸⁵

95. Böylece, esenliğin güvencesiyle değil, çok çile çekeerek Cennet'e gireceklerinden emin olsunlar.

Protestatio

Ego Martinus Lutherus Doctor, Ordinis Eremitarum Vuittembergae, publice testatum, volo, propositiones aliquot contra pontificales, ut vocant, indulgentias a me editas esse. Etsi autem me hactenus neque celeberrima haec et laudatissima schola nostra, neque civilis aut ecclesiastica potestas condemnaverit, sunt tamen, ut audio, quidam praecipitis atque audacis ingenii homines, qui re quasi bene cognita et perspecta haereticum me pronunciare audent.

Ego vero, ut ante saepe, ita nunc quoque per fidem Christianam obtestor singulos, vel ut meliorem mihi monstrent viam, si quibus haec divinitus esset, revelata, vel verte suam sententiam Dei et ecclesiae iudicio submittant. Non enim adeo temerarius sum, ut meam solius opinionem ceteris omnibus anteferri, neque tam stupidus etiam, ut verbum Dei fabulis, humana ratione excogitatis, postponi velim.

Deklarasyon

Ben, Wittemberg'deki Keşişler Tarikatı'ndan Üstat Martin Luther olarak, Papa endüljansları aleyhine olan yukarıdaki önermelerin, bazılarının dediği gibi, bizzat bendeniz tarafından yazıldığını açıkça beyan etmek isterim. Bugüne dek, en ünlü ve en övgüye değer okulumuz veya herhangi bir devlet ve kilise otoritesi tarafından suçlu bulunmadıysam da, duyduğum kadarıyla son dönemde aceleci ve atak zihniyetli bazı kişiler, zaten iyi bilinen ve incelenen bir konuda beni kâfir ilan etme cüretini göstermiş.

Oysa ben, daha önce sıkça yaptığım gibi şimdi de Hristiyan inancı adına, herkesten rica ediyorum, kendilerine kutsal vahiy gelmişse bana daha iyi bir yol gösterebilirler, yok gelmemişse, en azından kendi kararlarını Tanrı'nın ve kilisenin hükmüne bıraksınlar. Ben, diğer herkesin görüşündense, sadece benim görüşümün benimsenmesini isteyecek kadar düşüncesiz ve insan aklının uydurması olan masalların, Tanrı kelamı yerine konmasını isteyecek kadar budala değilim.

Sonnotlar

- 1 Bu noktada *poenitentia* teriminin “ceza” anlamındaki *poena* kelimesinden geldiğini ve “pişmanlık” anlamında da kullanılabileceğini belirtelim, dolayısıyla bu ayinin isim olarak hem tövbe, hem pişmanlık, hem de kendisinden kurtulma anlamında günah ayini olduğu düşünülmelidir.
- 2 Mektubun aslı İsveç’in Stockholm kentindeki kraliyet arşivinde (Riksarkivet) bulunur. 1517 yılının 31 Ekim’inde yazılan mektubun 17 Kasım’da danışmanlar tarafından açıldığı ve o sırada Aschaffenburg’da bulunan Albrecht’e gönderildiği bilinmektedir.
- 3 Bkz. I. Timoteos 1: “Kurtarıcımız Tanrı’nın ve umudumuz Mesih İsa’nın buyruğuyla...”
- 4 “Utanmadan” anlamında kullanılan bu deyiş için bkz. Erasmus, Adagia 1.8.47.
- 5 Saksonya Prensi Frederick endüljans satışını yasaklamıştı, Luther muhtemelen bunu kastediyor.
- 6 Bkz. 27 ve 28. Tez’ler.
- 7 Bkz. 75. Tez. Tetzel, Luther’e karşı çıkarken Meryem’in adının geçtiği bu argümanı Reformcuların durumu abartmak (ve muhtemelen insanları kışkırtmak) için uydurduğunu söylemiştir,
- 8 Bkz. 21 ve 76. Tez’ler.
- 9 Bkz. 80. Tez.
- 10 Endüljans dağıtanlara göre Tanrı, Sakramental Tövbe aracılığıyla ihsan buyurmaktadır, dolayısıyla Luther burada vahyi, endüljans dağıtanların kendilerini yetkilendirmede dile getirdikleri bir iddia olarak görmektedir.

- 11 Burada kastedilen havari Aziz Pavlus'tur, yapılan alıntı için bkz. Filippililer 2.12: "Korkuyla, titremeyle kurtuluşunuzu etkin kılın." Ayrıca bkz. 49. Tez.
- 12 I. Petrus 4.18: "Doğru kişi bile güçlkle kurtulacaksa, tanrıtanımazın, günahkârın durumu ne olacak?"
- 13 Bkz. Matta 7.14: "Oysa yaşama götüren kapı dar, yol çilelidir ve ona kavuşanların sayısı azdır."
- 14 Amos 4.11: "Sodom ve Gomora'de yaptığım gibi, içinizden bazıları felakete uğrattım. Kurtulanlarınız ateşten alınmış yanık odun gibiydi." Zekeriya 3.2: "Bu adam ateşten alınmış bir odun gibidir."
- 15 Bkz. 5 ve 8. Tez'ler.
- 16 Temel aldığımız Latince edisyonda, bu cümlelerin "sadece İncil'in coşkulu bir şekilde vaaz edilmesini buyurmuştur" (sed Evangelium vehementer praecipit praedicari) kısmı bulunmaz, ancak aynı yerde düşülen notta da belirtildiği gibi başka edisyonlarda bulunur. Ayrıca Kutsal Kitap bağlamında bkz. Markos 16.15: "Dünyanın her tarafına giderek İncil'i her canlıya anlatın." Bkz. 53-54. Tez'ler.
- 17 Burada "çınlama" olarak çevirdiğimiz *strepitus* kelimesi ile para kutusuna atılan paranın çınlaması kastedilmektedir.
- 18 Matta 23.24: "Kör kılavuzlar, sivrisineği süzüp ayırarak deveyi yutanlar!"
- 19 Bkz. 33. Tez.
- 20 Bkz. 35. Tez.
- 21 İlk "önde gelen, seçilen, seçkin" anlamındaki *praesul* kilise hiyerarşisinde piskopos, başpiskopos ve metropolit gibi yüksek rütbeli din adamlarına verilen bir addır.
- 22 Bkz. 81-90. Tez'ler.
- 23 Burada Görüşler'le (Disputationes) Tez'ler kastedilmektedir.
- 24 Matta 4.17: "... Mesih şu çağrıda bulunmaya başladı: 'Töve edin! Çünkü Göklerin Egemenliği yaklaştı.'"
- 25 Bkz. Sunuş.
- 26 Burada bedene işkence etmenin de kefaretin bir parçası olduğu inancına dikkat çekiliyor.
- 27 Bkz. Yuhanna 12.25: "Canını seven onu yitirir ama bu dünyada canından vazgeçen onu sonsuz yaşam için korumuş olacaktır."

- 28 Bkz. Matta 7.21: “Bana ‘Ya Rab, ya Rab!’ diye seslenen herkes Göklerin Egemenliği’ne girmeyecek. Ancak göklerdeki Babamın isteğini yerine getiren girecektir.”
- 29 Kanon (canon, kanun) Eski ve Yeni Ahit’in bütün kiliseler tarafından tanınan bölümler listesine verilen isimdir, bununla birlikte Kilise’nin bu bölümleri ve eski azizlerin öğretilerini temel alarak kabul ettiği genel hukuk sistemini ve bu sistemdeki tüm yasaları ifade eder. Kilise hukukuna göre günaha verilen ceza (poena) Kilise tarafından uygulanırdı. Bkz. 12. Tez. Luther’e göre Papa sadece kendi yetkisiyle verdiği ve Kilise hukukuna dayanan cezaları bağışlayabilir, Tanrı’nın vereceği cezaları ise bağışlayamaz. Bkz. 6. Tez.
- 30 Rahipler suçun (culpa) silindiğini, günahın bağışlandığını söylerken asıl bağışlayanın Tanrı olduğunu açıklardı.
- 31 6 ve 7. Tez’ler Luther’in Papa veya rahiplerin yetkilerini tümüyle reddetmediğini gösterir, ona göre bu yetkiler sınırlanmalıdır.
- 32 Tövbe kanonları Ortaçağ ceza kitaplarında ele alınan eski Kilise uygulamalarına dayanır.
- 33 Başka deyişle Kilise’nin kişi üzerindeki yetkisi ölümle birlikte son bulur. Bkz. 13. Tez.
- 34 Katolik inancına göre Araf (Purgatorium) ölen kişinin ruhunun Cennet’e gitmeden önce kaldığı ve günahlarından arındığı yerdir. Araf’ın olduğunu savunanların Kutsal Kitap’taki dayanak noktaları şu bölümlerdir: Matta 12.31-32; I. Korintliler 3.11-25; II. Makkabiler 12.41-46.
- 35 Kilise’nin uygulayacağı cezalar ile Araf’ta Tanrı’nın uygulayacağı cezalar birbirine karıştırılmamalıdır. Bkz. Matta 13.25-26: “Herkes uyurken adamın düşmanı geldi, buğdayın arasına deliceotu ekip gitti. (26) Ekin gelişip başak salınca, deliceler de görüldü.” Luther’in burada ne kadar ağır bir eleştiri yaptığı Matta 13-43’teki delice benzetmesiyle ilgili yapılan açıklamadan da anlaşılabilir. Bağlamda deliceotunu eken iblistir. John Chrysostom da (347-407) Matta’yla ilgili konuşmasında uyuyan kişileri Kilise yöneticileriyle ilişkilendirir.

- 36 Günah bağışlamanın (absolutio) ilk aşamasında kişi günahlarını papaza itiraf eder, papaz da Tanrı adına günahları bağışlar, böylece kişi günahlarından arınmış olur. Luther'in buradaki teziyle ilgili getirilen eleştirilerden birine göre, tespit tarihsel açıdan doğru olmakla birlikte bu tespitin burada savunduğu görüşle alakası yoktur. Teolojide Pişmanlık (contritio) Tanrı sevgisine bağlı olarak kişinin günahlarından ötürü duyduğu içsel acıdır.
- 37 Bkz. 8-10. Tez'ler.
- 38 Kastedilen Tanrı sevgisidir.
- 39 Bkz. Yeni Ahit, I. Yuhanna 4.18: "Sevgide korku yoktur, tersine, kusursuz sevgi korkuyu siler atar, korkunun cezası olmadığından, korkan kişi aynı zamanda sevgide kusursuz değildir."
- 40 Johannes Tauler (1300-1361) gibi Alman mistikleri de korkuyu Araf cezasıyla ilişkilendirmiştir.
- 41 Selamet (securitas) Ortaçağ'da daha çok olumsuz olarak, "kişinin kendisini boş yere güvende hissetmesi" anlamında kullanılırken, burada Cennet'teki ebedî selamet ve kurtuluş anlamında kullanılmıştır.
- 42 Luther 1515-1516 yıllarında yaptığı *Romalılar'a Mektup*'la ilgili konuşmalarında da benzer bir görüşü savunur.
- 43 Değer görme (meritum) aşaması, günahın tersine, Tanrı'nın lütfuna erme aşamasıdır.
- 44 Bu 6-19. Tez'lerin sonucudur.
- 45 Luther burada piskopos ve rahiplerin günahları bağışlama yetkisinin kaynağı olan, Kutsal Kitap'taki Petrus'a tanınan yetkiye göndermede bulunuyor. Bkz. Matta 16.19: "Göklerin Egemenliği'nin anahtarlarını sana vereceğim. Yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde de bağlanmış olacak, yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde de çözülmüş olacak."
- 46 Bu inancın Tanrı'nın buyruğuna dayanmadığı, bir insanın uydurması olduğu vurgulanıyor. Burada muhtemelen Platon'un (Theaetetus 170d) her şeyin ölçüsünün insan olduğunu savunan sofistlere dönük eleştirisine gönderme vardır. Para karşılığında Cennet vaat edilmesi konusuna Albrecht'e Mektup'ta da değinilir.

- 47 Kilise Tanrı'nın yerine karar veremez, sadece şefaath görevini üstlenebilir.
- 48 Köln Başpiskoposu dördüncü yüzyılda Severinus ve beşinci yüzyılda Roma'da yardımcı papaz olan Paschasius (Luther adını yanlış yazmıştır) Cennet'te daha büyük bir onur elde etmek için Araf'ta daha uzun süre kalmanın gerektiğini düşünmüştür. Luther'in bu azizlerle ilgili kaynağı, Luther'in de çalıştığı sırada Erfurt Üniversitesi'nde teolog olarak bulunan Johann von Paltz'ın (1445-1511) *Supplementum Coelifodinae* (Erfurt, 1504) adlı eseri olabilir, zira bu eserde de Luther gibi Paschasius'un adı yanlış yazılmıştır.
- 49 Endüljans olarak çevirdiğimiz *indulgentia* terimi kullanılsa da, burada ve diğer tezlerde "lütuf" olarak çevirdiğimiz *venia* terimiyle kastedilen endüljanstır.
- 50 Papa ve Tetzl gibi, Endüljansın yöneticileri.
- 51 Bkz. Albrecht'e Mektup.
- 52 Bkz. 5. Tez.
- 53 Günahlarını kime itiraf edeceğini belirleme hakkından söz ediliyor.
- 54 Bkz. 6. Tez.
- 55 Hakiki pişmanlık.
- 56 Luther 24 Şubat 1517'deki konuşmasında endüljansın kökeninde "izin vermek" ve "cezasızlık" anlamlarının bulunduğu dikkat çekerek endüljansın bir nevi günaha davet olduğunu belirtir.
- 57 Burada Papa'nın havarilerin (apostoli) devamı olması nedeniyle sahip olduğu bağışlama lütfundan söz edilmektedir.
- 58 Bkz. Matta 5.42: "Sizden bir şey dileyene verin, sizden ödünç isteyeniyi geri çevirmeyin."
- 59 43 ve 44. Tez'ler birlikte düşünülmelidir.
- 60 Lütuf satın almak Tanrı'nın buyruğu değil, insanların bir tercihidir.
- 61 Clairvauxlu Bernard'ın (1090-1153) Papa 3. Eugene'e yazdığı mektupta anlattığına göre, dualar Papa'nın görevini yerine getirmesine yardımcı olur.
- 62 Papa 2. Julius ve 10. Leo Aziz Petrus Bazilikası'nı yeniden inşa etmek için paraya ihtiyaç duymuştu, ikisi de endül-

jans satışından elde edecekleri gelirle amaçlarına ulaşmak istiyordu. Bu işte görevlendirilen Dominiken rahibi Johann Tetzel (1465-1519) tezlerin yayımlandığı 1517 yılında Almanya'da dolaşarak bazilikanın yeniden inşa edilmesi için Papa'nın endüljansını satmıştır. Bu, Luther'e göre Kilise'nin yozlaşmış olduğunun en büyük delillerinden biriydi. Bkz. Giriş: 95 Tez'in Tarihsel Arka Planı.

63 “Vaiz” olarak çevirdiğimiz *concionator* (klasik Latince *contionator*) terimi aynı zamanda “demagog” anlamındadır ve burada, 57, 67 ve 72. Tez’lerde Tetzel gibi endüljans satıcılarını kötüleme amacıyla kullanılmıştır.

64 Bkz. 27, 32-33. Tez’ler.

65 Faziletler veya Kilise Hazinesi fikri İsa Mesih’in ve onun takipçilerinin (özellikle de azizlerin) faziletlerinin bol olduğu inancına dayanır. Bu hazine fikrine göre iyi faziletler ve işler başkalarına yarar sağlar. Endüljansların kaynağı da, Katolik inancına göre, yönetimi Katolik kilisesinde olan bu hazinedir.

66 Bu söz *Legenda Aurea*’dan alınmıştır (Strazburg, 1492).

67 Bkz. Matta 16.18-19: “Sen Petrus’sun ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım... (19) Göklerin Egemenliği’nin anahtarlarını sana vereceğim.” Bkz. 26. Tez.

68 Bkz. 5-6. Tez’ler.

69 Bkz. Yuhanna 1.14; I. Petrus 5.10; II. Petrus 3.18.

70 63 ve 64. Tez’ler için bkz. Matta 19.30: “Ne var ki, birincilerin birçoğu sonuncu, sonuncuların birçoğu da birinci olacak.” 20.16: “İşte böylece sonuncular birinci, birinciler de sonuncu olacak.”

71 65 ve 66. Tez’lerde endüljans satıcılarının İncil’le çeliştiğine dikkat çekiliyor, zira İncil’in birçok bölümünde zenginlik sahibi insanlar hor görülür. Örneğin bkz. Matta 19.23-24; Markos 4.18-19; 10.25; Luka 1.53; 6.24, vb.

72 Luther burada Tetzel gibi görevlileri kastetmektedir.

73 Bu, *Instructio Summaria*’da bulunan bir uyarıdır.

74 İsa Mesih’in annesi Meryem.

75 Bkz. Albrecht’e Mektup: “hâşâ, Tanrı’nın annesine tecavüz edilse bile, bu günah bağışlanabilirmiş.”

- 76 Bkz. Albrecht'e Mektup: "Bir kişi bu endöljanslar aracılığıyla her tür suç ve cezadan kurtulurmuş." Karş. 21. Tez.
- 77 Katolik inancına göre Papa havori Aziz Petrus'un halefidir.
- 78 Bkz. I. Korintliler 12.28: "Tanrı kilisede ilkin elçileri, ikinci olarak peygamberleri, üçüncü olarak öğretmenleri, sonra mucize gerçekleştirenleri, kendisine hastaları iyileştirme gücü ihsan edilmiş olanları, başkalarına yardım edenleri, yönetme yeteneği olanları ve çeşitli dillerle konuşanları atadı."
- 79 Bu, Luther'den önce bulunmayan bir eleştiridir.
- 80 Burada, zenginliğiyle ünlü olan Romalı Marcus Licinius Crassus'un (öl. İÖ 53) adının geçtiği bir sözcük oyunu var, Crassus'un Roma'da birçok malı mülkü olduğu düşünölürse, Luther'in Papa'ya yaptığı suçlama daha iyi anlaşılır.
- 81 Paylaşmayla ilgili olarak bkz. 37-38. Tez'ler.
- 82 Tam bağışlanma kişinin yaşamı boyunca bir kere ve ölümü yaklaştığında başvurabileceği bir haktı. Bkz. 89. Tez.
- 83 Bkz. Yeremya 6.14 ve 8.11: "Esenlik yokken 'esenlik, esenlik' diyerek halkımın yarasını sözde iyileştirdiler." Hezekiel 13.10: "'Esenlik yokken 'esenlik' diyerek halkımı aldatıyorlar. Biri dayanıksız bir duvar yapınca, sahte peygamberler üzerine sıva vuruyor." Luther bu Kutsal Kitap göndermesiyle gerçek esenliğin endöljans satışıyla değil, bizzat Tanrı tarafından getirileceğine dikkat çekiyor.
- 84 Luther'in 23 Haziran 1516 tarihli bir mektubundan anlaşıldığına göre, Tanrı esenliği esenliğin bulunmadığı bir yerin tam ortasına yerleştirmiştir, kimsenin rahatsız etmediği kişi esenlikten uzaktır, çarmıh da iman dolu yüreklerde çarmıhlığını yitirerek Mesih'in kendini feda ederek, peşinden gidenler için esenliğin sembolü olan haça dönüşmüştür.
- 85 Bkz. Koloseliler'e Mektup 1.18: "Bedenin, yani kilisenin başı O'dur. Her şeyde ilk yeri alsın diye başlangıç olan ve ölümler arasından ilk doğan O'dur." Örneğin bkz. Matta 10.38: "Çarmıhını yüklenip ardımdan gelmeyen bana layık değildir."; Markos 8.34: "Ardımdan gelmek isteyen kendini inkâr etsin, çarmıhını yüklenip beni izlesin."; Luka 14.27: "Çarmıhını yüklenip ardımdan gelmeyen, öğrencim olamaz." Başka deyişle Hristiyanlar endöljanslarla kolayca Cehennem'den kurtulmayı düşünmemeli.